

ani hrubost a lhostejnost, pánové, nýbrž akt sebezáchovy a sebezáchovy, pud, který mají i zvířata. A před ním klobouk dolů, pánové! Je svatý a neviný; a nebudiž mu spíláno ani u člověka, ani u zvířete.

Schází-li mně co v obrazech Kubištových, jest to poslední milostná něha, kouzlo sebezapomenutí, nejtišší a nejsladší dar nebes: to, co leží za prahem rozumu, vůle, intelektu. To, čeho není se možno dopočítat ani domodlit; čeho jest jen možno se *dotvořit*, a to ještě v případech vzácných a výjimečných: milostná pohoda duše, která spočinula klidně v dobytém bez napětí a bázně, že by to mohla ztratiti.

Případ Pujmanův

Zvláštní pokořující a kormutlivý zjev: jak jsme dosáhli státní samostatnosti, hned jest tu v uměleckých věcech strnutí, reakce, zvrát. Jako by ty oba zjevy šly spolu ruku v ruce a byly vnitřně spřízněny. Namísto výbojů, rozletů, rozkřídlení všude patrný ústup, mdloba, malátnost.

Před válkou a částečně i za války bylo trochu radostného tvůrčího kvasu v takovém Mánesu, sem tam se něco dalo v činohře, ať na Národním divadle, ať na Vinohradech, sem tam zažehla se jiskra ve dvou třech odbojných literárních listech; měli jsme aspoň náběhy k opravdové kritice a essayistice. Byly tu aspoň ostrůvky úsilí a světla v moři tmy a šablony. Dnes jako by všecko bylo zavaleno pohodlím, lhostejností, oficiálností. Ano: *oficiálností*. Zvolna, ale bezpečně lehá na nás můra, nad níž není odpornější, hmyzovitější, švábovitější: můra oficiálního umění.

Co jest to oficiální umění, nikde jsi nemohl viděti patrněji a nikde se nejevilo odpudivěji než v Berlíně před válkou. Ty ohromné renesanční stavby cukrářského vkusu, epigonské slepence a odlitky velikých historických výtvorů, které rostly na pokyn ruky diletanta císaře ze země jak houby po dešti, ty vypulérované, ulízané sochy různých vlasteneckých osobností, na nichž jsi rozeznal každý knoflík i štrapec na šavli, nebo ty živé obrazy alegoricko-filosofických geniů a jiných ctností národních, v literatuře biftekové nadšení pro germánskou minulost a pruského ducha takového Wildenbrucha, jako rasově papri-

kovaná smyslnost Sudermanna, ve dvorní činohře a ve dvorní opeře krejčovské a tapecírské výpravné kousky s pózami à la Ludvík XIV. o lýtkách vycpaných vatou. . . to byla tak charakteristika oficiálního umění berlínského před válkou. Jenže vedle něho bylo tu smělé výbojné a odbojné umění *prolifioficiální*: Liebermann se svou Secesí, divadlo Brahmovo a Reinhardtovo, Hauptmann a Wedekind.

U nás jsme měli ovšem již před válkou velmi slibné a jak náleží úspěšné pokusy o umění oficiální. Akademie se svou veleslavnou čtvrtou třídou, kam již nebožtík Vrchlický přestěhoval polovinu své stolní společnosti, Máj, Svatobor, Museum, různé literární i jiné žurnály, jež měly v doživotním pachtu jediné pravé nefalšované národní umění a privilegovanou jeho výrobu, všeliaké dlouhé a kulaté stoly, které dodávaly kandidáty pro úřední funkce umělecké, to byly nadějně líhně, které se měly jak náleží k světu. Ale pravá doba všem těmto zárodkům nadešla teprve nyní: vysoké tepelné ovzduší, v němž urychleně uzrály a se rozvíly. Přišel stát a s ním ministerstva a jiné státní instituce a ohromná spotřeba dekorace národně umělecké, živého i mrtvého závodního materiálu. Slušný a své cti dbalý stát musí mít nejen své vyleštěné kanony, flinty a vojáčky, ale také své reprezentační umění, které se musí o slavnostech a svátcích ukázati v plném gala. Nemůže to býti nějaké ledajaké umění, poctivé, jadrné, skromné a čestné, které se nenadýmá na vnějšek, jež se soustředí v nitro, jehož posun je cudný a plachý a hlas zajíklý — takový Hora, takový Němec, Piša, Seifert, Wolker —, musí to býti umění jak náleží očabakované, chocholaté, rozmáchlé a frázovitě; a vůbec nemusí to býti umění, nýbrž hlavně a především a třeba výlučně: lepenka a sádra.

A tak začíná u nás po válce v poesii a umění nový kurs, *kurs oficiální*. Ukázal jsem již na tomto místě, co se hraje na divadlech o slavnostních příležitostech. Věci, které vývojem tvůrčím byly překonány již před válkou, nadýmají se uměle do neskutečných rozměrů a připisuje se jim hodnota a význam, jichž nemají a nikdy neměly. Chceš tvořit, básníku? Chceš,

brachu, do hloubky a k jádru věci? Zbytečno, ujišťuji tě, a venkoncem nečasno. Neboť: nejde nám o to, být, nýbrž *zdáti se*. *Paraitre*, v tom je celé jádro oficiálního umění. . . , neboť toto umění jest ořech bez jádra, dutá skořápka, ne umění, nýbrž umělost a dovednost, macha a fráze. Tvořit, zápasit, usilovat o něco. . . Venkoncem nejen zbytečné, nýbrž přímo nepohodlné a obtížné. Tím se zprotivíš co nejdříve každému i všem. Neboť poptávka jest dnes jen po maše, obratném přetření staré šablony, bázlivém ochočeném přizpůsobení se starému.

Mění se kurs a běda tomu, kdo se mu staví v cestu. Kurs oficiální dovede být po případě brutální, neboť hloupost a brutálnost, zbabělost a ukrutnost rozuměly si vždycky velmi dobře a snášely se velmi dobře.

Jak se dovídám z dnešní Tribuny, zakusil právě na sobě líbeznosti nového rodícího se oficiálního kursu přítel *Pujman*. Pošetilý Pujman! Chtěl něco nového, krásného, silného, promyšleného a chtěl to dokonce na scéně Národního divadla! Může mu to býti odpuštěno? Nikdy! Usiloval o to, aby operní režie na Národním divadle přestala býti brakem, který dosloužil již před desetiletími na posledních knížátkovských scénách v Německu, a stala se uměleckým dílem, které by dalo srůsti v jeden organický a harmonický celek, v nové umělecké tělo, prostoru i času, hudbě i gestu, postavě lidské i ovzduší prochvělému a rozžhavenému světelnou vlnou hudební a slovné obraznosti. Napsal estetickohudební studie a essaye o scénické stavbě a členitosti, plné myšlenek a podnětů, metody i ducha, kterým spílají ústy lidé vykrádající je zároveň rukama a jejichž jiskry zachytí a rozdmychají ještě naši synové. A nejen to: napsal je po svém, svým výrazem, na němž jest patrné bolestné úsilí jejich zrodu, myšlenkový zápas a myšlenkové napětí. Může se mu to odpustit? Nikdy. Bude běhat českou ulicí, kde každý idiot novinářský, každý uličník rádobykritický a lžikritický může si po něm hodit blátem.

Chtít dělat na opeře Národního divadla scénické umění — není-li to trestuhodná opovážlivost? Jako by tam nebyla doma

dobrá česká tradice, věky posvěcená, tradice růžových trikotů, fialových omáček světelných, „přirozených“ gest a rozkližených postojů, božských trylků a jiných geniálních nedbalek a županin a cupanin všeho druhu? Vnášet rád, kázeň, stylisaci, tvůrčí vůli a krystalisaci někam, kde posud v přirozené nečesanosti a netesanosti bujelo houští a roští improvisační zvůle? Ne, s tím si na nás nepřijdeš, holoubku! Nových myšlenek scénických, tektonických, tvárných nám netřeba; ty si nechej pro sebe a vari z cesty. Nám jest tak blaze v teple zaplivaném šlendriáně, v staré vyježděné masné koleji rutiny a machy! Kdo nás ruší z klidu, je náš nepřítel a uvidí, zač toho loket!

Zintrikujeme rozšafné hodnostáře, kterých visí na Národním divadle víc než much na talíři mléka v létě a kteří mají obyčejně sebevědomí a pocit vlastní důstojnosti tak veliké, jako znalost umění malou, zaděláme všecko klepy a pomluvami, obejdeme si noviny, zpracujeme vyšší instance, a ejhle: komplůtek tak líbezný, jak jen možno. A neděláme přitom nic, než že pokračujeme v dobré národní tradici. Dělali to naši předkové, proč bychom se měli toho spanilého a zábavného umění zřící? Bojovalo se tak kdysi proti „neschopnému kapelníkovi“ Smetanovi; proč by se téže osvědčené metody trochu jen oprášené a nové době přízpusobené nemohlo užít včera třeba proti Hilarovi a dnes proti Pujmanovi?

Na své neštěstí tento neblahý Pujman není milionář a rentier, nýbrž úředník, inženýr ve službách Zemského výboru, který ho vlastně Národnímu divadlu jen půjčil. Nuže: věc zařídí se *brevi manu*. Odvoláme ho z Národního divadla, vrátíme ho jeho inženýrskému stolu, nárysům a plánům vodních staveb. To je přece diplomaticky jemný, opravdu rukavičkový způsob, jak se zbavit nepohodlného novotáře! Tam ať se vybíjí ze svých novotářských plánů po libosti! Večer nebo odpoledne, až si odbude kancelář, může u svého psacího stolu doma obracet svět naruby!

A režie opery? Ale tu pořídí levou rukou kterýkoli zpěvák jen tak mimochodem. Ostatně stačil by na ni snad inspicent. Tím netřeba si nijak hlavy lámat. To by bylo také velmi ne-

včasné v době, kdy nás dělí již tak málo času od velikého jubilea smetanovského, které chceme uctít postavením nové velké budovy operní, kam přeneseme — starý svůj šlendrián. Nadmeme ho tam teprve do rozměrů jak náleží velikých, ohromujících, oslnivých!

Neboť chceme nové oficiální také umění české, representační, uvnitř duté, ale navrch plné pozlátka, chocholů, bengálu, staré prázdné pompy. Umění hodné nás, mladého státu ve středu Evropy, který se také dovede opičit po velikých pánech na Západě a umí od nich odkoukat znamenitě všechny jejich vady a slabosti. (S přednostmi je to ovšem již choulostivější.)

K tomu dopomáhejž nám zaslepený intendant, nepoučený Zemský výbor, spiklá lžikritická chasa všeho druhu, všecka spoluvinná krátkozrakost toho Velekocourkova, jemuž se říká Velká Praha.